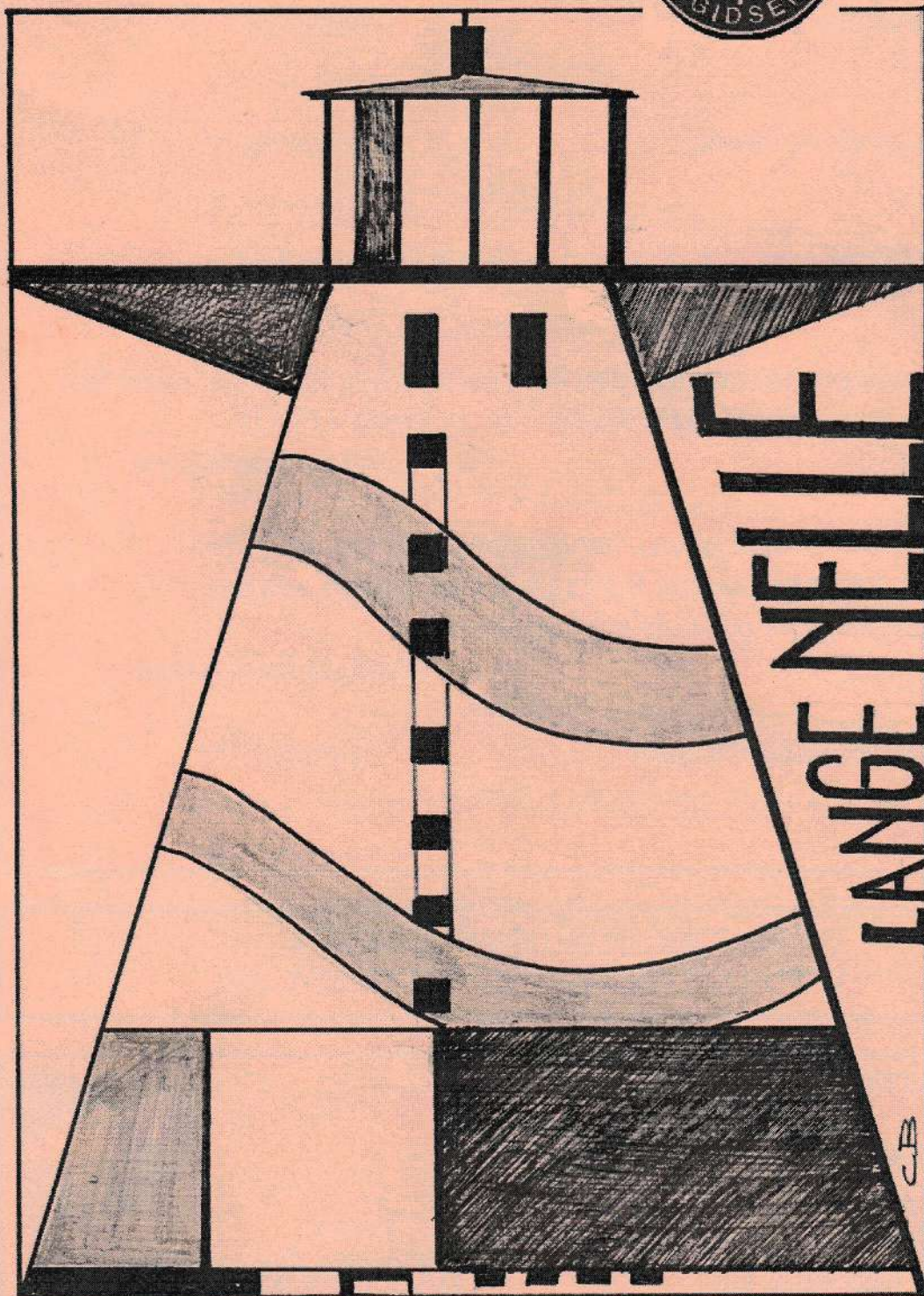

24STE JAARGANG • NUMMER 3 • 2012
JULI - AUGUSTUS - SEPTEMBER

België-Belgique
PB - PP
8400 Oostende 1
BC6607

Moerman Patrick

Duivenstraat, 1

GIDSENKRING OOSTENDE

Driemaandelijks blad van de afdeling OOSTENDE van de WEST-VLAAMSE GIDSENKRING vzw
Afgiftekantoor 8400 OOSTENDE 1 - P409072 • Afzendingadres & verantwoordelijke uitgever:
Pitteljon Etienne, Leopoldlaan 179, 8430 Middelkerke

IN DIT NUMMER

51. Voorwoord	Marc Loy
53. Activiteiten	Redactie
59. BV's over Oostende	Redactie
60. 'Rock Strangers' (A. Quinze) op het Zeeheldenplein	Lieve Ternier
62. De bewogen maidentrip van het schoolschip Mercator onder het bevel van commandant Remy Van de Sande (1932)	Gust Vandegoor
72. Korte historische schets van het ontstaan van de Ecole Moyenne en het Koninklijk Lyceum en van het mooie nu gerenoveerde schoolgebouw	Monique Devisscher
76. Gezocht: stadserfhoeders	meegedeeld

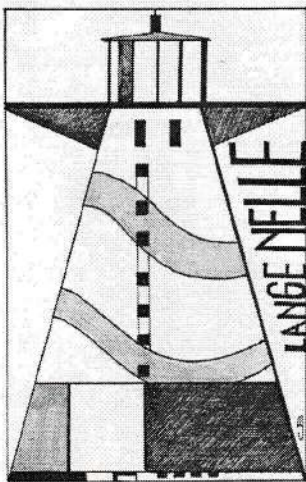
BEZOEK OOK ONZE WEBSITE
WWW.GIDSENKRINGOOSTENDE.BE

STEUNENDE LEDEN

Danneel Guido	Vigne André
Francier Jacques	Wolf Ingrid
Degelin-Selis	Versluys Willy
Verlinden-Vekemans L.	

GIDSENKRING OOSTENDE

Driemaandelijks blad van de Oostendse
GIDSENKRING LANGE NELLE vzw.
24ste jaargang
Nummer 3 juli - augustus - september 2012

Colofon

Eindredactie en correspondentie
Dirk Beirens
dirkbeirens@telenet.be

Verantwoordelijke uitgever:
Etienne Pitteljon
Leopoldlaan 179
8430 Middelkerke

De medewerkers aan dit blad zijn zelf
verantwoordelijk voor de door hen
getekende bijdragen.

Overname mag mits bronvermelding.

Vormgeving: Dirk Beirens
Voorzitter: Marc Loy

Dispatching:
Tel/Fax; 059 / 807.381
e-mail: dispatching@gidsenkringoostende.be

Rekeningnummer: Gidsenkring
Lange Nelle vzw
BE91 3800 0491 8476

Lid wordt u voor 15€ per jaar.
Buitenland: 20€
Gezinskaart: 25€
Steunend lid: vanaf 25€

Website: www.gidsenkringoostende.be

Gidsenlokaal: Spaans Huisje
Christinastraat, 67 Oostende

Te kust en te keur

Wat streetview van Google Earth ons alsnog niet gunt: een panoramisch, loepzuiver uitzicht op onze Vlaamse kust vanuit de zee. Die haarscherpe beelden danken we wel aan fotograaf Jo Struyven die ze vorige zomer exposeerde aan de Nieuwe Gaanderijen op de Oostendse dijk. Geen enkele expo in onze stad trok wellicht ooit zoveel volk.

In het najaar 2011 wendde de Brusselaar de steven en richtte z'n lens op het fragmentje Engelse kust dat op een identieke noorderbreedte, op amper 100 kilometer, pal over de Belgische ligt (van $51^{\circ} 23'38''$ N tot $51^{\circ} 04' 22''$ N). Deze zomer hing hij die geografische spiegeling van beide kusten in breedbeeld op aan de wanden van een aantal tunnelgewijs aan elkaar verbonden containers op het strand van De Panne. De 65 kilometer Britse en Belgische oevers herleid tot 65 lopende meter panorama. Met dank aan de digitale fotografie. Het project kreeg ook een meer permanente bestaan in boekvorm.

Dit initiatief is een erg leerzame oefening, ook voor ons gidsen. Onze volgebouwde kust versus de met haar geografie harmonisch meedeinende overbuur: stadjes, badplaatsen en havens in veel groen verpakt en zonder dominante hoogbouw. Zoveel is duidelijk: onze Britse burens respecteren nog hun belle epoque architectuur met een snoer van cottages en kleinschalige dijkbebouwing. Onze kust, ooit urbanistisch en architecturaal erg schatplichtig aan de Engelse kuurcultuur aan zee degradeerde in de voorbije eeuw tot één lange lijnstad. Een gebetonneerde stedenbouw met de Koninklijke baan als Main Street, de kusttram als bovengrondse metro en het stilaan verticaal uitdijende Oostende als centrum. De langste en smalste agglomeratie van ons land *lintbebouwd* van De Panne tot Knokke.

En het is een mager verweer om die grijze, monotone want uniforme verticale woonmuur op onze dijken enkel op het conto te schrijven van twee wereldoorlogen, onoordeelkundige overheidsplanning of bouwwoedende promotoren in een recent verleden. En ook het argument dat de Engelsen wel over duizenden kilometer kustlijn beschikken om al hun aan zee gerelateerde toeristische, economische, recreatieve, ecologische en haven- en woongebonden functies royaal te plannen.

(vervolg op blz. 52)

Wij Belgen moeten al die troeven op een amper 65 kilometer korte kustlijn zien in te passen. En schrijft Koen van Synghel in z'n voorwoord:

"Het is verrassend om in de objectieve fotografische registratie van twee tegenover elkaar liggende landstroken de fundamentele impact te ontdekken van geografie en cultuur op de organisatie van de (publieke) ruimte."

Opvallend ook hoe die overbuurse kust ons veel verder weg lijkt dan in exacte zeemijlen: dankzij het ferryverkeer zijn Dover en Ramsgate ons niet vreemd, maar wie stelt zich iets voor bij namen als Worth, Deal en St-Margaret-at-Cliffe. Toch haalt de skyline van Deal het met voorsprong op het zeefront van Oostende.

Over een 4-tal maanden levert Syntra haar eerste lichting kustgidsen af. Expo en boek mogen best tot de verplichte leerstof gerekend worden! Ooit wil Struyven met z'n foto-expo naar de overkant. Ook op verplaatsing kennen we de uitslag al: Engeland-België 1-0.

Marc Loy
voorzitter

De foto-expo Land in zicht! Terre en Vue! Land Ahoy! nog gratis tot 30 september op strand van De Panne aan de Esplanade; van 10.30 tot 19.30 uur. Het gelijknamige boek kost 40 euro en is uitgegeven bij Acta-S in Brussel. www.jostruyven.be

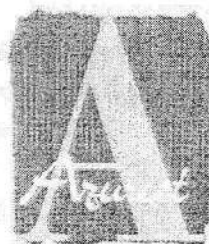

Foto D. Beirens

GENIET MET AZURIET!

Reisbureau voor alle touroperators,
vlieg-, trein-, bootticketten.

*Waar service en dienstbaarheid
geen ijdel woord is!*

REIZEN

Torhoutsesteenweg 449

Hoek Kastanjelaan

8400 Oostende

Tel. 059 51 49 51

Openingsuren

*Maandag, dinsdag, woensdag, donderdag en
vrijdag: 9 tot 12 en 14 tot 18 uur.*

Zaterdag: 9.30 tot 12 uur.

ACTIVITEITENKALENDER

**Bevestig steeds uw deelname bij Patricia Veris op
059 80 62 39 of via email patricia.veris@skynet.be**

NAJAARSACTIVITEITEN 2012

Zaterdag 22 september 2012 om 14 uur : Raversijdewandeling

Na het succes van de eerste wandeling op 17 maart die niet door alle geïnteresseerden gevolgd kon worden, organiseert "Lange Nelle" een tweede Raversijdewandeling. Leopold II was niet alleen belangrijk voor de uitbouw van Oostende, hij heeft ook een cruciale rol gespeeld in het ontstaan van de nieuwe badplaats Raversijde. De interesse voor en de aankoop door Leopold II van het koninklijk domein in Raversijde in 1902, zorgde ervoor dat er versneld een verkaveling tot stand kwam met het unieke driestratenpatroon Zeelaan-Middenlaan-Westlaan... Een nieuwe badplaats was geboren !

We wandelen door de verschillende straten van de wijk; en vertellen u het volledige verhaal van het ontstaan van de badplaats. We tonen u de laatste stille getuigen van belle époque-villa's; de vele restanten uit het interbellum en de verdere naoorlogse uitbouw van de badplaats. Niet alleen de geschiedenis maar ook de "petite histoire" van de badplaats komt tijdens de wandeling voldoende aan bod...

Foto's D. Beirens

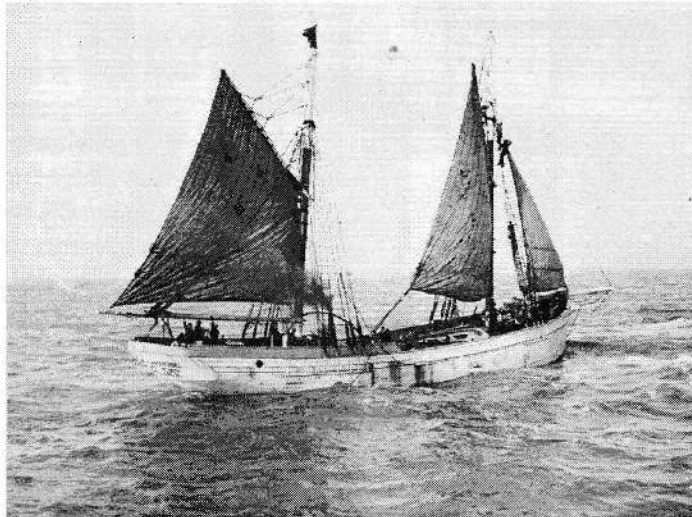
Afspraak: hoek Transvaalstraat - Westlaan; maximum 25 deelnemers; begeleiding door gids Johnny Monteyne.

Inschrijving verplicht bij Patricia Veris op 059 80 62 39 of via mail: patricia.veris@skynet.be; leden: gratis & niet-leden: € 2,5

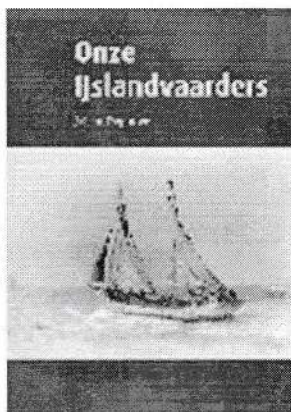

Vrijdag 05 oktober 2012 om 19.30 uur, geïllustreerde voordracht:
Oostende en zijn IJslandvaarders

Halverwege de 19de eeuw kende de Duinkerke haven een beduidende expansie van haar IJslandvloot. Meer dan 120 zeilschepen werden ingezet voor de kabeljauwvangst nabij IJsland. Massa's kabeljauwen werden in volle oceaan tot moruwe verwerkt. De kroon op het werk was natuurlijk het inpekelen van die kostbare en met veel zweet en tranen verkregen producten en laat het nu precies onze Nieuwpoortse en Oostendse vissers zijn die het tekort aan matrozen in de Frans-Vlaamse havenstad hielpen oplossen.

Johan Depotter, 55 jaar, woonachtig in Oostduinkerke, onderwijzer in de Vrije Basisschool van Koksijde, De Ark, gids in het visserijmuseum van Oostduinkerke en natuurgids, zocht 25 jaar lang naar antwoorden op die vraag. Hij spoorde nabestaanden op, startte een inventaris en bezocht archieven in binnen- en buitenland. Je ontdekt het verhaal van onze kustbevolking uit de 19^e eeuw en het ruige leven aan boord van een 'Duinkerke of Grevelingse galette'. Een verhaal van strevers, helden, winnaars en verliezers.

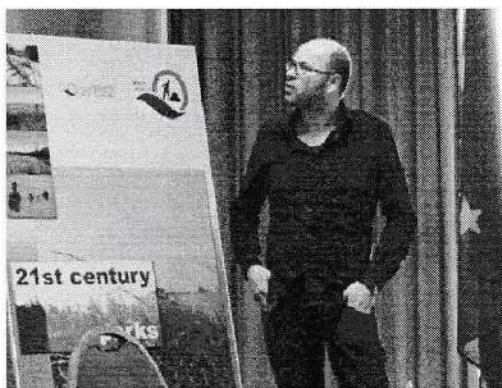

Het boek 'Onze IJslandvaarders' van Johan Depotter bestaat uit twee delen (A-K en L-Z), 1200 rijkelijk geïllustreerde bladzijden. Het verscheen halfweg december 2011 bij Uitgeverij Academia Press en is aan een tweede druk toe. Het werk is beschikbaar in NAVIGO (het nationaal visserij museum) of de Standaardboekhandel.

Afspraak: Spaans Huisje, Christinastraat 67, Oostende, maximum 25 deelnemers
Inschrijving verplicht bij Patricia Veris op 059 80 62 39 of via mail:
patricia.veris@skynet.be; leden: gratis & niet-leden: € 2,5

Woensdag 17 oktober 2012 om 19.30 uur geïllustreerde voordracht:
Groen Lint/ Groenlint

Eli Devriendt (°1967) is landschapsarchitect in dienst van de stad Oostende en medeverantwoordelijk voor "Beheer, Ontwerp en Inrichting Openbaar Domein".

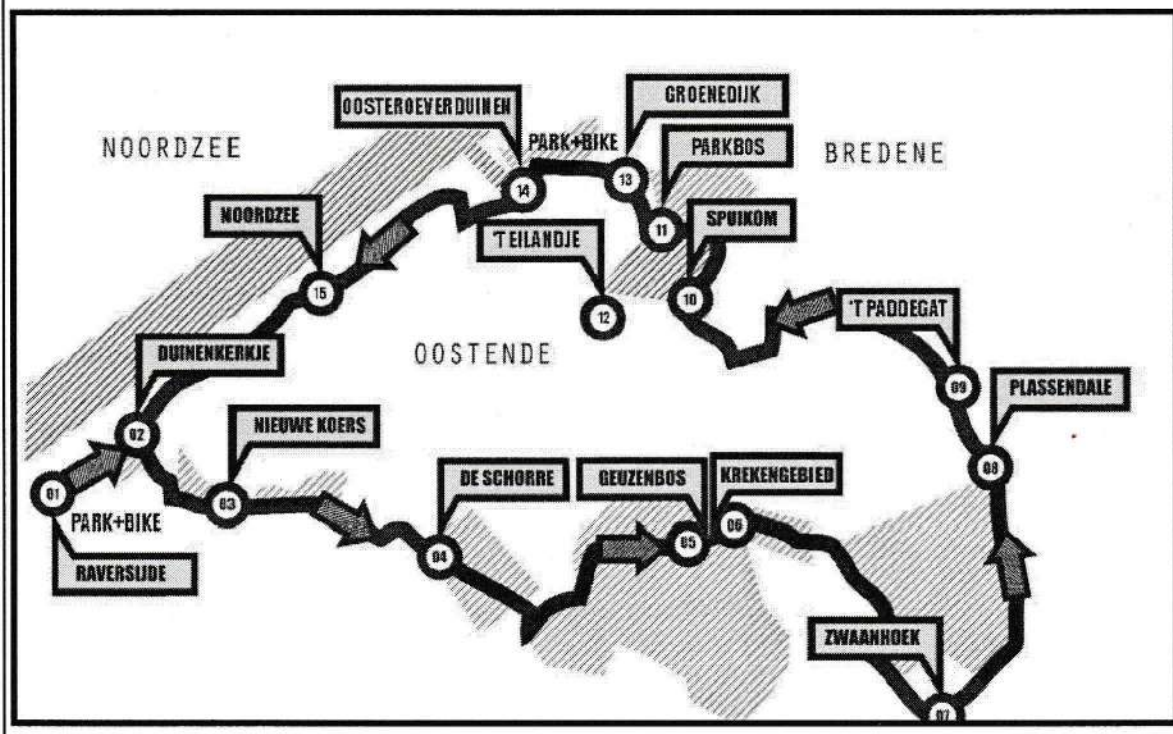
Als prominent projectmedewerker van het "Groenlint" zal hij ons alles vertellen over de opzet, de **concrete** projectinvulling, de Europese samenwerking, het meerjarenplan, enz. Uiteraard ondersteunt hij zijn uiteenzetting met heel wat beeldmateriaal.

Het **Groenlint** is als een eenvoudige gedachte geboren: **'Hoe kunnen we een reeks van groengebieden en recreatieve zones rond het stedelijk gebied Oostende aan elkaar rijgen om te komen tot een samenhangend geheel?'** Vanuit dit startpunt is een rijk discours ontstaan. 'Wat kan het **Groenlint** nog allemaal meer betekenen voor de stad?' De structurende capaciteit van het landschap van de 21ste eeuw.

Om het studieproces grondig te kunnen uitwerken werd er in eerste instantie gezocht naar de nodige fondsen en actoren om het voortraject terdege te kunnen uitvoeren.

Hiertoe werd in het kader van de Europese Interreg IVa- oproep een samenwerkingsverband aangegaan met de Rother District in Zuid- Engeland. Dit resulteerde in het project "21st Century Parks" (C21P) waarbij er samen met de Rother District gezocht wordt naar **de betekenis van groene ruimtes in de 21ste eeuw.**

Het project werd goedgekeurd in 2010 en eindigt in maart 2013 met een conferentie.

Oostende wordt vooral geassocieerd met haar compacte stadscentrum en met de zee. Dat het centrum omgeven is door zeven stadswijken en door een gordel van diverse kwalitatieve landschappen is minder bekend. De sterke stedenbouwkundige structuur met integratie van groene ruimtes – vormgegeven onder impuls van Leopold II - vervaagt naar het buitengebied in typische “rafelranden”.

Het **Groenlint** is een ambitieus project dat een nieuwe betekenis wil geven aan de groengebieden en landschappen omheen de stad. Het wil in de lengterichting parken, bossen en groengebieden verbinden tot een groen kralensnoer rond de stad en in de breedterichting de verstedelijkte rand verknopen met het open landschap. De achterkant van de stad moet een tweede voorzijde worden. Het **Groenlint** wordt een nieuwe stedenbouwkundige drager voor de Stad waarop een breed, innovatief en duurzaam programma kan worden geënt.

De sleutelwoorden hierbij zijn: landschap, ontsluiten, verbinden, duurzaamheid, klimaatsverandering, innoveren, verrassen, recreatie, kunst, beleven, inspireren, gezonde voeding, waterretentie, educatie, natuurontwikkeling, ontdekken en erfgoed. De maatschappelijke betekenis van het **Groenlint** is groot. Het beantwoordt niet alleen aan de actuele groenbehoeften van de stadsbewoners, het zorgt ook voor een toegevoegde waarde op toeristisch-recreatief vlak. Het project maakt Oostende een groene, leefbare stad aan zee, een aantrekkelijke woon- en werkplek voor jonge gezinnen. Het **Groenlint** bestaat uit een ‘veelheid’ aan landschappen (duin, polder, akkers, krekengebied, stadsrandbos, natte weilanden) en heeft een ‘veelheid’ aan functies. De uitdaging is deze verscheidenheid te bewaren in de zoektocht naar samenhang. Het **Groenlint** is niet alleen een ‘recreatieve rode loper’ (fiets- en wandelpad) die de verschillende zones met elkaar verbindt, een leesbare huisstijl en een sterk merk. Het is ook een structurerende groenblauwe drager voor de stad en een antwoord op de vraag naar publieke groene ruimtes in de 21ste eeuw.
(uit de bundel projectdefinitie)

Lange Nelle-gidsen begeleidden al een aantal fietstochten en busritten door het stadsbestuur georganiseerd voor geïnteresseerde Oostendenaars, tweedeverblijvers en toeristen. Het concept “Groenlint” werd altijd eerst toegelicht door de burgemeester en een verantwoordelijke van de dienst Beheer, Ontwerp en Inrichting Openbaar Domein.

Elk **deelgebied** (zie overzichtskaart vorige blz.) krijgt een **informatiemodule**. Op dit ogenblik (half augustus) zijn er twee geïnstalleerd: één op de Albert I-promenade en één in de bocht van de Grintweg aan de Keignaertkreek in Zandvoorde, waar ook de Karperstraat en het nieuwe Noriyuki Inouepad (= CEO Daikin) beginnen > foto hiernaast.

Foto D. Beirens

Afspraak: Spaans Huisje, Christinastraat 67, Oostende, maximum 25 deelnemers
Inschrijving verplicht bij Patricia Veris op 059 80 62 39 of via mail:
patricia.veris@skynet.be; leden: gratis & niet-leden: € 2,5

Deelnemers aan de fietstocht "GROENLINT" mei—juni 2012 (foto's Dirk Beirens)

Vrijdag 09 november 2012 om 19.30 uur, geïllustreerde voordracht:
Vlaamse vuurtorens

Gepensioneerde militair, Valère Questier, kan uren vertellen over de vijf grote vuurtorens aan onze Vlaamse kust nl. deze van Blankenberge, Heist, Oostende, Nieuwpoort en Zeebrugge. Het is één van zijn vele passies.

Zijn geliefde plaats was de omgeving van de huidige vuurtoren van **Nieuwpoort**. Die staat er sinds 1949 in de duinen grenzend aan Lombardsijde, deelgemeente van Middelkerke, in een gebied gelegen tussen de rechteroever van de IJzer en het Militair Domein. Met zijn roodwitte beschildering en zijn typisch beeld is de toren een unieke baken in de Nieuwpoortse duinen. Zijn silhouet diende tevens als logo voor de stad Nieuwpoort. Bij de toren staat een woning voor de vuurtorenwachter. De laatste, Lucien Daneels, heeft er met zijn echtgenote en hun dochter gewoond van 1 december 1948 tot 1 oktober 1963. Hij heeft de huidige toren helpen inrichten.

Als jonge militair, gekazerneerd in het Kwartier van Lombardsijde, leerde Valère bij toeval de enige dochter van de laatste vuurtorenwachter van Nieuwpoort kennen. Het was liefde op het eerste gezicht. Het jonge bruidspaar nam hun intrek bij de ouders van de bruid in de woning naast de vuurtoren. Modern comfort was er niet; drinkbaar water moest gehaald worden met kruiken en vaten via de overzetboot naar de linkeroever van de IJzer.

Foto Marc Loy

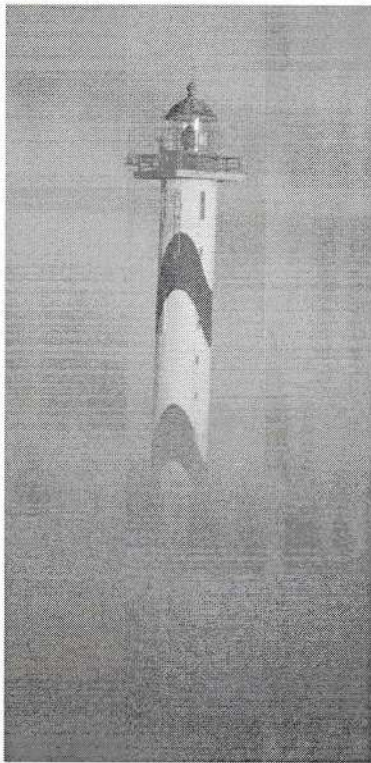

Foto Marc Loy

Rondom de woning hadden de bewoners een moestuintje aangelegd. Maar om boodschappen te doen in de stad Nieuwpoort moest er toelating gevraagd worden aan de wachters van het Militair Domein. Dit was de enige doorgang naar de stad. Valère kende die toestand al toen hij zijn liefje kwam opzoeken. Het was een hard leven, vechten tegen storm en wind, onderhouden van de toren – zowel binnen- als buitenkant, ... En toch was het er zo gezellig!

Aan de hand van een diamontage en een bevattelijk verhaal worden de geheimen van de Vlaamse vuurtorens ontsluit.

Afspraak: Spaans Huisje,
Christinastraat 67, Oostende,
maximum 25 deelnemers

Inschrijving verplicht bij Patricia Veris op
059 80 62 39 of via mail: patricia.veris@skynet.be;
leden: gratis & niet-leden: € 2,5

BV's over Oostende

Redactie

OOSTENDE IS EEN FUNDAMENTEEL AUTHENTIEKE STAD

'Het is er altijd een beetje thuiskomen'

'Ik heb de stad dus niet tot in het kleinste straatje en hoekje leren kennen. Maar dat neemt niet weg dat ik me er heel goed heb gevoeld. Ik hou echt van Oostende. Altijd al. Mijn ouders hebben er goede vrienden wonen, dus ook als kind kwam ik er geregeld. Het is moeilijk om concreet te zeggen waarom ik zo van de stad hou. De sfeer, sowieso. Oostende heeft iets fundamenteel authentieks. Oostende is ook de enige echte stad aan de kust. Een trotse, elegante en tegelijk ruige en melancholische plek. Een stad ook die heel veel verleden in zich blijft dragen, vind ik. De oude glorie is er nog heel leesbaar. En je vindt er alle lagen van de bevolking, wat de stad zo echt maakt. Dat is helemaal anders dan bij andere kuststeden. Ik ga er heel graag met vakantie. Het is altijd een klein beetje thuiskomen. Al is het tussendoor, voor een dagje. Of 's zomers voor twee weken, samen met de kinderen. Ik kom er tot rust. Dat er ook een bioscoop is, vind ik trouwens een enorm pluspunt. Met een filmzaal in de buurt voel ik me sneller thuis.'

Tine Reymer is actrice. Ze is vooral bekend van tv-series als Sedes & Belli (dat zich afspeelde in Oostende) en Team Spirit, en van de kaskraker Loft. Even intensief werkt ze als zangeres. In de jaren negentig zong ze bij de band Flowers for Breakfast, later ook bij Tattoo del Tigre en uiteindelijk richtte ze haar eigen muziekgroep op: Billie King.

Meer op <http://www.visitoostende.be/nl/stories/?p=6>

citybooks 18 januari 2010
vertel me een verhaal

“Dat ze hier het menige hectare grote Maria-Hendrikapark aanduiden als 't Bosje, tot daaraan toe. Het Leopoldpark, dat toch ook niet echt klein is, heet *den hof*. Maar dat de toch wel uitgestrekte zee afgekort wordt tot 't *zeitje*: zegt het iets over de Oostendenaars?

Zoals het misschien ook iets zegt over de Oostendenaars dat ze graag wat spotten met hun *landmarks*: 'Dikke Matille' voor het soepele beeld 'De Zee' van George Grard. 'Lange Nelle' voor de ranke vuurtoren. Enzovoort. Zoals ze ook bekende plaatselijke plekken 'Petit Nice' en 'Petit Paris' noemen. Een spiegelpaleis van hoog- en deemoed, deze stad.”

Bernard Dewulf (Brussel, °1960) is schrijver, kunstkenner en voormalig redacteur van het Nieuw Wereld-tijdschrift. Hij debuteerde met de bundel Waar de egel gaat (1995) waarvoor hij in 1996 de Debuutprijs ontving. Zijn tweede bundel heet Blauwziek (2006). Daarnaast publiceerde hij twee boeken met essays over kunst: Bijlichtingen (2001) en Naderingen (2007), waarvoor hem de Dirk Martensprijs 2008 werd toegekend. Voor Kleine dagen (2009) kreeg hij in 2010 de Libris Literatuurprijs.

Meer op <http://www.deburen.eu/nl/programma/detail/deburenweekend-citybooks-oostende>

'Rock Strangers' van Arne Quinze

op het Zeeheldenplein

Lieve Ternier

30 juni 2012

Inhoudiging vernieuwd Zeeheldenplein!

De vreemde oranje-rode objecten die er dit voorjaar belandden zijn geen virtueel project, zoals hij eerder deed met de vlam van het Amerikaanse Vrijheidsbeeld, maar een blijvende realiteit.

Arne Quinze (°1971) is een geboren en getogen Vlaming, maar evenzeer internationaal gekend. Je vindt zijn werk zowel in de USA, China, Libanon, Nederland, Servië en er staan nog tal van internationale projecten op stapel o.a. in Budapest. Een kleine jongen kun je hem bezwaarlijk noemen.

Hij gaat prat op zijn straatjongentijd, zijn graffiti-verleden. Hij blijft ook nu nog iets hebben met de stad en de straat. Urban, dus en streetwise.

Hij pikte de oranje-rode kleur (RAL nr ?) als zijn handelsmerk op in de publieke ruimte: verkeerskegels, fluo-vasjes, omheiningen van bouwputten, de boeien aan het uiteinde van onze golfbrekers, de brandweer.... Als je oplettend rondkijkt is die felle kleur meer aanwezig in de buitenruimte dan je eerste vermoedde. Een kleur van dreigend gevaar, te bezweren gevaar ?

Hij gebruikte die al in zijn houten 'stilhouses', constructies die als een wolk over een plein hangen. Die kunstwerken boden geborgenheid, bescherming, en vooral ontmoeting. Wie eronder door liep keek glimlachend verrast naar boven vaak kwam er hierdoor een gesprek tot stand tussen mensen die elkaar niet kenden. De felgekleurde bouwsels veranderen een grauwe plek, in een warme, zongefilterde

ontmoetingsruimte. Een stad verandert er onwaarschijnlijk door. Vaak zag hij deze concepten als een tijdelijke metamorfose van die plek en de stedelingen werden dan ook rauw ontuchtend na de afbraak. Ondanks de vele protesten. Zo verdween 'Cityscape' in Brussel en de buurt Louisa was nadien weer even leeg en troosteloos als tevoren, de tijdelijke betovering was weg. Ook zo met het bouwsel 'Camille' op de brug van Rouen. Miljoenen mensen kwamen kijken, maar het werd ongenadig afgebroken. Zo wilde Arne Quinze zijn concept. Weg verbazing en verwondering en ontmoeting onder de veilige sculptuur.

Soms blijven ze, zoals 'The Sequence' bij het Vlaams Parlement, of dichterbij 'Dune' in Knokke-Heist. Hier is kunst-beleven heel intens. Cities like open air museums !

Ondertussen was hij al op nieuwe projecten aan het broeden. Als tegenstelling met de bescherming-biedende houten sculpturen, startte hij met het blutsen van enorme staalplaten dozen. Die unheimliche, gedeukte elementen worden in dezelfde oranje-rode verf gespoten en belanden zo als vreemde en oneigenlijke objecten in de publieke ruimte. Hij noemt ze 'Rock Rangers', ze hebben niets natuurlijks, hebben de bedoeling om als vreemd te worden ervaren. Op het Zeeheldenplein zou je ze nooit verwachten, ze vormen een assertieve (agressieve?) cluster in de neutrale omgeving, tegen de lucht en de grijs-groen-blaauwe zee. Het Zeeliedenmonument staat er wat verloren bij. Maar was misschien net de bedoeling van de kunstenaar. Zijn het nu aangespoelde rotsen, vreemdelingen, gedeukte dozen?

Het project is permanent en zal wellicht blijvend commentaar en controversie uitlokken.

Feest op het nog niet afgewerkte Zeeheldenplein zaterdag 30.06.2012 (foto Marc Loy)

Arne Quinze helpt bij de installatie
(foto Marc Loy)

Arne Quinze geeft uitleg in de Ven. Ga.
(foto Dirk Beirens)

De bewogen maidentrip van het schoolschip Mercator onder het bevel van commandant

Gust Vandegoor

Remi Van de Sande ontsnapt tijdens de Eerste Wereldoorlog tot tweemaal toe uit Duitse gevangenskampen. De ongelukkige proefvaart met de Mercator (1932).

Tijdens de reis naar het Paaseiland in de Stille Zuidzee (1934) worden door een Belgisch-Franse wetenschappelijke missie twee kolossale stenen beelden aan boord gehesed.

Tijdens het wetenschappelijk onderzoek naar vissoorten bevindt het schip zich plots in de Sahara woestijn (1935).

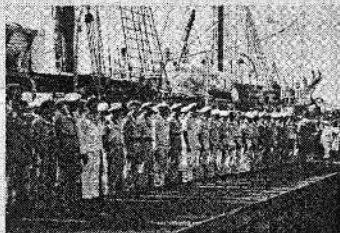
Het schoolschip vaart in 1936 de Amazonestroom op om specimen van fauna en flora te verzamelen.

De Mercator brengt het stoffelijke overschot van pater Damián terug naar Antwerpen (1936).

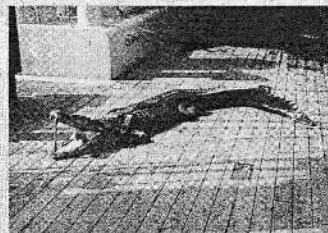
Bezoek aan de eerste (mislukte) Belgische kolonie St. Thomas in Guatemala, er worden nog steeds afstamelingen van de oorspronkelijke kolonisten (1938).

Het schoolschip vlucht voor het oorlogsgeweld naar Belgisch Kongo (1940).

Een kijkje achter de schermen tijdens de naoorlogse reizen: een ganse reeks technische defecten, gekruken, averij en andere tegenslagen (1950-1955).

Gust Vandegoor schreef gedurende 20 jaar regelmatig heem- en geschiedkundige bijdragen in HOGT, het tijdschrift van de Haachtse Geschied- en Oudheidkundige Kring. Hij was co-auteur van 1914 in de regio Haacht, kleine dorpen in de Grote Oorlog (1993); en van 1940 in de regio Haacht, de Belgische eenheden op de KW stelling (2002). Hij verwierf bekendheid met zijn boek Het kanaal Leuven-Mechelen (1750-2000) in 1998. Sinds 1993 is hij secretaris van het Verbond voor Heemkunde van Vlaams-Brabant.

Bait krofweld aan boord (1936)

Museumschip Mercator velop in de belangstelling (2009)

Naar aanleiding van de heiligverklaring van pater Damián en de recente restauratie van het schoolschip organiseert 'Zeilschip Mercator', vzw, samen met de cultuurdienst van de stad Oostende van 21/05/2009 tot 31/12/2009 de tentoonstelling "De laatste reis van pater Damián" aan boord van het schoolschip zelf in het Mercatordok te Oostende.

commandant Remi Van de Sande

GUST VANDEGOOR

Technische gegevens:

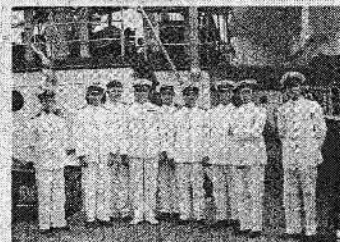
- Ca. 450 pagina's
- DIN A4 / 21 x 29,7 cm
- Ca. 275 illustraties in zwart-wit waaronder ca. 100 onuitgegeven foto's
- Vullinnen band met stempel in gouddruk
- Stofwikkel in vierkleurendruk

Prijs:

Voorintekenaanpak (tot 30 september 2009): 42 €

Prijs nadien: 48 €

Drukkerij: Peeters nv (Herent)

Groepfoto van de stibelen aan boord van de Mercator (1934)

Nota van de redactie

De heer **Gust Vandegoor**, erevoorzitter van HAGOK, gaf ons de toestemming om zijn 2 artikels over commandant Remi Van de Sande & het schoolschip Mercator in ons gidsenblad op te nemen en de informatie te gebruiken tijdens de rondleidingen op het schip. Het eerste artikel (in dit nummer) behandelt de maidentrip; het tweede (verspreid over volgend nummers) de eerste kruisvaart.

- De jeugd van Remi Van de Sande (gevoeren te Haacht)
- De Belgische jeugdvaarders
- De bouw en de mislukte reis van de Mercator (1931-1932)
- De eerste reis naar de Catalaanse eilanden
- Drie reis van het schoolschip de Baltische Zee (1933)
- De Mercator op bezoek in Rangoon (1933)
- Naar Oostende en Rotterdam (1934)
- Naar de Polynesië eilanden & Stille Zuidzee (1934)

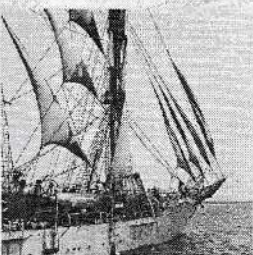

Cl. N. Van de Sande op het roer van de Mercator (1932)

- Naar Westerse India en de Amazonen (1933-1936)
- Reorganisatie van het stoffelijke overschot van pater Damián (1936)
- De Mercator bezoekt de Sagas te Porto (1937)
- Een wetenschappelijke zending naar Okeana (1938)
- Het bezoek aan de voormalige Belgische kolonie te St. Thomas (1938-1939)
- Vertrek van de 12de reis: Cayenne/Indië, Haiti en de Kincaid eilanden (1939)
- De Mercator te New York ter gelegenheid van de "Wereld's Fair" (1939)
- De Mercator in Kongo (1940)
- Vertrek in Europa en de herontdekking van het schoonschip (1940-1946)
- Overleving van Remi Van de Sande in zijn geboorteland (1943)
- De naoorlogse reizen (1950-1955)
- Cl. N. Van de Sande en de Mercator (1955-1958)
- R. Van de Sande, directeur van de Hogere Zeevaartschool (1955-1958)

Het schoolschip Mercator en zijn commandant Remi Van de Sande

Gust Vandegoor
Haacht, 2009

De Mercator vertrekt te Haacht voor West-Indië

Een portret album (Dewildt) van de belangrijkste werkdagen van de Mercator gezien door de ogen van Cl. N. Van de Sande

Met massa's beeldmateriaal: 275 illustraties, waarvan 100 onuitgegeven foto's

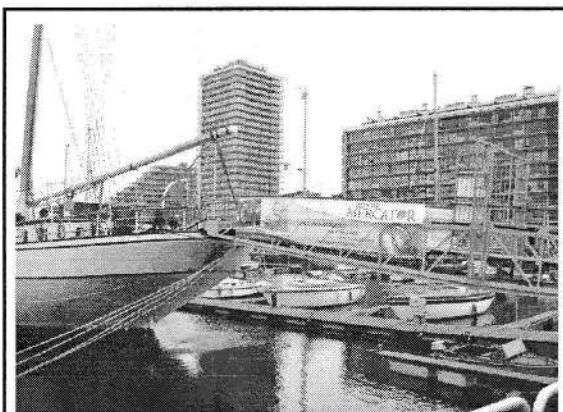
Een idee met de Mercator van reis naar het noorden. Deel in alle successen, maar ook in alle tegenslagen...

Gebaseerd op het privé-archief van de commandant, archiverende logboeken, officiële en persoonlijke verslagen, en het archief van de Hogere Zeevaartschool te Antwerpen.

De auteur publiceerde die bijdragen in HOGT (Haachts Oudheid - en Geschiedkundig Tijdschrift) trimestrieel tijdschrift van HAGOK (Haachtse Geschied- en Oudheidkundige Kring), november 2003 & december 2004, als voorbereiding op de uitgave van zijn (uitverkochte) boek "Het schoolschip Mercator en zijn commandant Remi Van de Sande", 2009, drukkerij Peeters, Herent, 457 blz.

Gidsenkring "Lange Nelle" dankt!

Een woord vooraf door de auteur

De familie Van de Sande stelde enkele jaren geleden het privéarchief en de persoonlijke documentatie van Remy Van de Sande ter beschikking van HAGOK. Dit gaf ons de gelegenheid de merkwaardige en soms avontuurlijke levenswandel van deze geboren Haachtenaar in kaart te brengen. Van de Sande bevoer de zeven wereldzeeën als commandant van het vroegere schoolschip Mercator. Te Haacht herinneren de Mercatorlaan en de R. Van de Sandelaan aan de exploitatie van deze bijna legendarische figuur. Het archief omvat, naast de officiële en persoonlijke briefwisseling van de commandant, ook de logboeken van de verschillende kruisvaarten die de Mercator ondernam in het kader van de opleiding van kadetten en zeevaartofficieren. De documentatie bevat heel wat informatie die nuttig kan zijn bij de geschiedschrijving van het schoolschip als varend practicum van de Hogere Zeevaartschool.

Het relaas van de eerste proefvaart van de Mercator onder het bevel van commandant Remy Van de Sande is een goede illustratie van de rijke inhoud van deze documentatie. Een bewogen maidentrip leidde het schoolschip vanuit Antwerpen via Vlissingen en Aalbek (Jutland) naar zijn eindbestemming Helsingborg (Zweden). Vervolgens zeilde het schip naar Frederikshaven (Denemarken), om over Plymouth (Engeland) terug te keren naar Antwerpen.

Er werd afgevoerd op 5 september 1932 en het schip legde terug aan in zijn thuishaven op 8 oktober van hetzelfde jaar.

Reisverslag opgesteld door de gezagvoerder

"De Mercator is op 5 september 1932 uit Antwerpen via de Kruisschanssluis vertrokken en ging dezelfde dag voor anker op de rede voor Hansweert.

Op 6 september om 7.05 u. verlaten we onze aanlegplaats en varen verder de Schelde af op machinekracht. Om 10.15 u. leggen we aan op de rede van Vlissingen en voeren we verschillende veiligheidsoefeningen uit. De kadetten en leerling-matrozen krijgen tevens hun eerste instructies aangaande het manoeuvreren met de zeilen.

Op 7 september varen we omstreeks 10 u. af en verlaten de Schelde langs de doorgang van het 'Oostgat'. Om 13.25 u. zetten we de loods af nabij de boei van de Steenbank, en kort nadien schakelen we de motor uit, na alle niet-symmetrische vierkante zeilen en deze van de fokkenmast(1) gehesen te hebben. Zodoende vervolgen we onze weg uitsluitend op windkracht en halen een snelheid van 5 tot 6 knopen. We zetten koers in de richting van het lichtschip 'Smiths Knoll' bij een gunstige wind uit ZZW-tot ZZO-richting. Het traject Steenbank-Skagen wordt volledig afgelegd met behulp van de zeilen. Er staat een lichte bries, soms aangroeiend tot een koele wind, en we krijgen ruim de gelegenheid om talrijke waarnemingen te verrichten aangaande het slagzij maken van het schip(2), het meten van de snelheid en het controleren van het afdrijven van ons vaarttuig.(3)

In de vooravond van 10 september komt de spits van Skagen in het gezicht. Een rukwind uit ZZW-richting verplichtte ons evenwel op motorkracht verder te varen om de rede (4) van Aalbek (Jutland) te bereiken.

Op 11 september omstreeks 2 u. in de morgen gaan we voor anker. Een Duitse oorlogsvloot ligt onder de wind afgemeerd nabij Skagen. Deze dag zowel als de volgende dagen raast er een westerstorm. Op de rede worden talrijke oefeningen uitgevoerd. Op 13 september maken we ons klaar om zee te kiezen en voeren verschillende manoeuvres uit voor de rede van Skagen. We zetten vervolgens koers langs de westelijke doorgang naar het zuidelijke 'Kattegat'. De koele winden geven ons de gelegenheid de zeilen op de proef te stellen en de nodige waarnemingen te verrichten. Gedurende deze oefendagen houden we de bemanning op de brug, doch teneinde hen de nodige rust te verschaffen gaan we 's avonds afmeren. Die avond werpen we het anker uit op de rede van Grenaa om 20.15 u.

Vanaf 14 september: oefeningen met de redingsvloepen. Alle kadetten en leerling-matrozen, ingedeeld in ploegen, moeten afwisselend het roeien met de riemen en het varen met de zeilen oefenen. Eveneens moeten allerlei karweien aan het tuigage, het takelwerk in het scheepswant en de zeilen uitgevoerd worden. Op 15 september om 3.00 u. varen we af op motorkracht, en na de koers ingesteld te hebben richting Sund(5), voeren we diverse snelheidswisselingen uit met gehesen hulpzeilen. We volgen de door ons uitgestippelde weg uitsluitend op windkracht varende en dat tot nabij de monding van de Sund, waar lichte winden en zeenevel ons verplichten de motor op gang te brengen. Dezelfde avond bereiken we Helsingborg. Na de loods aan boord genomen te hebben vaart de Mercator de haven binnen en meert om 18.30 u. af.

Het verblijf in Helsingborg was zeer aangenaam. Bij onze aankomst in de Zweedse wateren kwam de heer Banck, Belgisch consul, ons begroeten aan boord van zijn jacht en begeleidde de Mercator met zijn vaarttuig vanaf de ingang van de haven tot aan onze aanlegplaats.

Een eetmaal waaraan talrijke autoriteiten, met inbegrip van de burgemeester, aanzaten, werd ons door de consul aangeboden. Dankzij een initiatief van de havenkapitein konden onze kadetten en leerling-matrozen aangename uren aan land doorbrengen.

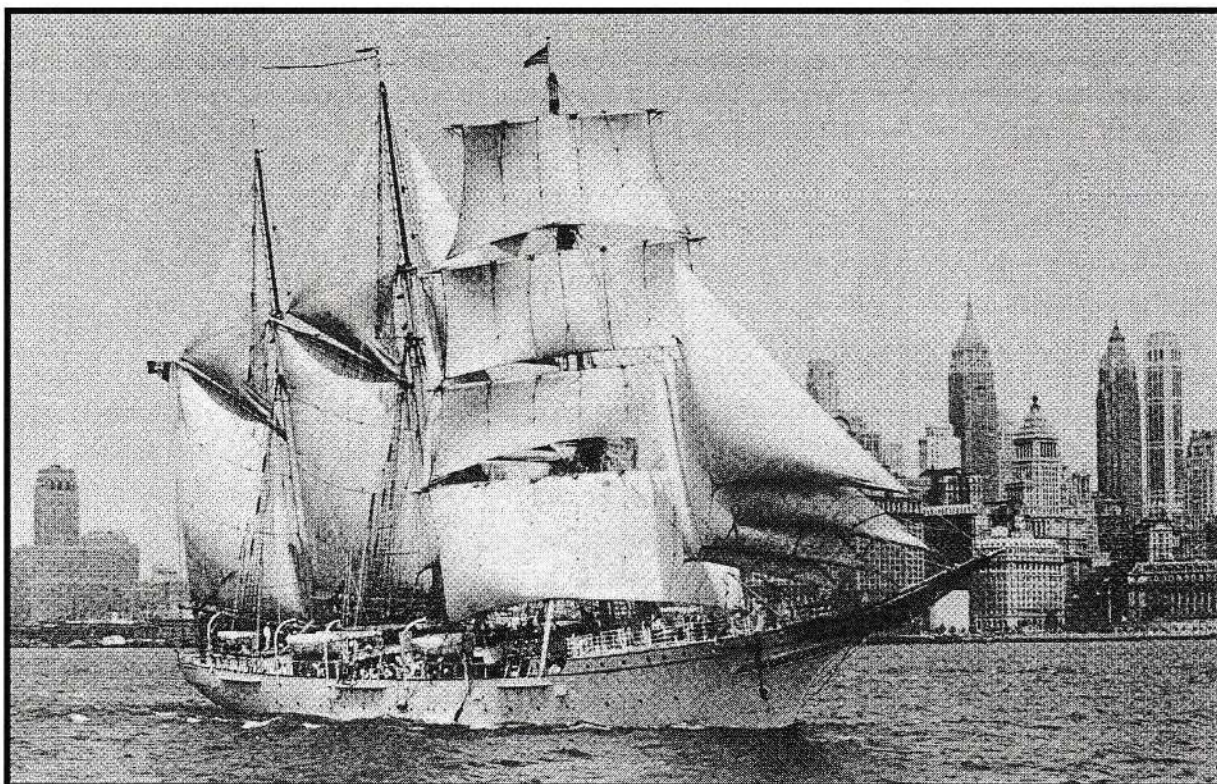
Op 19 september werd een korte afscheidsmaaltijd aangeboden aan boord van de Mercator. De burgemeester, de consul en andere hoogwaardigheidsbekleders waren uitgenodigd. Het is voor ons zeer bemoedigend vast te stellen dat de herinnering aan ons verblijf met het vorige schoolschip 'L'Avenir'(6) in deze havenstad een uitstekende indruk naliet.

Alvorens Helsingborg te verlaten vullen we onze zoetwaterreservoirs aan die tevens dienst doen als ballasttanks in het scheepsruim. De Mercator verlaat de haven op 19 september om 17.00 uur. Het jacht 'Rapid', met aan boord de Belgische consul en de havenkapitein doen ons uitgeleide tot buiten de Zweedse territoriale wateren. Wij van onze kant varen met de Zweedse vlag hoog in top aan de grote mast !

Vervolgens wordt koers gezet naar het "Kattegat"(7) via de oostelijke doorgang. Er staat een sterke wind met als gevolg een woelige zee. Op 20 september neemt de wind nog in hevigheid toe vanuit WNW-richting. Na het uitvoeren van de nodige zeilmanoeuvres wordt de motor terug op gang gebracht en koers gezet naar de kust van Jutland, waar de Mercator nog dezelfde dag aankomt en het anker uitwerpt op de rede van Frederikshaven. De Belgische consul komt ons met een bezoek vereren.

Op 21 september oefenen we al varende de meest gebruikelijk zeilexercities. Het resultaat zorgde bij ons voor een grote ontgoocheling. We stelden vast dat de Mercator tijdens het overstag gaan bij felle wind ernstige problemen vertoonde.

Het Belgische schoolschip Mercator verlaat de haven van New York onder volle zeilen (1932). Deze dramatische foto ging de States rond, maar de bemanning kreeg een bolwassing omdat uit de foto blijkt dat enkele stookkussens niet binnengehaald waren ...

Commandant Remy Van de Sande houdt een oogje in het zeil aan het roer van de Mercator in de haven van Monaco (1932).

In de namiddag maakten we een snelheidstest met het schip, doch we waren verplicht om enkele zeilen te reven aangezien het schip plotseling fel slagzij maakte. Op 22 september bereiken we de Noordzee. Er waait een felle tegenwind. We varen vanaf die dag, en ook op de volgende dagen, afwisselend op wind- of motorkracht en soms maken we gebruik van beide.

Op 25 september staat er nog steeds een felle wind. We varen op machinekracht in de richting van de Engelse kust. De wind en de hoge golfslag, alsmede het hevig stampen van het schip van bakboord naar stuurboord, vormen een zware belasting voor de Mercator. Om 17.30 u. werpen we het anker uit op de rede van 'Great Yarmouth'.

Op 26 september varen we, steeds op motorcracht, doorheen de vaargeulen tussen de talrijke zandbanken die de Engelse kust afzomen. We meren bij valavond af op de rede van Deal.

Op 27 september vervolgen we onze kruisvaart. De 'Zinnia'(8) vaart ons voorbij en we wisselen de gebruikelijke zeemansgroeten uit met het schip dat de controle op de zeevisserij uitoefent. We vervolgen onze koers door het Kanaal. De ganse bemanning blijft aan dek in stand-by tijdens de manoeuvres. Alle zeilen zijn gehezen. De wind waait uit noordwestelijke richting tegen 7 tot 10 meter per seconde. De Mercator haalt een snelheid van 8 tot 10 knopen bij windkracht van 5 Beaufort. We hadden gehoopt op een beter resultaat bij deze gunstige weersomstandigheden. Om 17 u. varen we voorbij Beachy Head en bereiken op motorkracht de rede van Newhaven.

De volgende dag, 28 september 1932, vaart de Mercator bij gunstige wind vanuit noordelijke richting door het Kanaal. Er werd koers gezet naar de rede van Torquay (Brixham). Tegen de avond neemt de wind zodanig toe dat een groot deel van de zeilen ingehaald moet worden.

MORDAN

NATUURVLEES DOBBELAERE
Christinastraat 69 - 8400 OOSTENDE

Tel. 059/50 52 45 - Fax: 059/50 07 85

e-mail: denatuurwinkelmordan@skynet.be

(400 m² verkoopsruimte)

Openingsuren: 9.00 H. - 18.30 H.
Ook op zaterdag. Zondag gesloten

BIO **SHOP**

*De Natuurlijkste
zaak van de kust!*

**GREEN
SLEEP**

100% "NATUURLIJK"
SLAAPCOMFORT
(200 m² toonzaal, 1e verdieping)

Green Sleep

Dieetvoeding, VERSE natuur-, vegetarische en biologische voeding.
Hormonenvrij vlees (vzw. Plattelandsontwikkeling)
Voedingssupplementen en sportvoeding. Natuurlijke cosmetica.
150 kruidenpreparaten uit eigen labo!

DESKUNDIG ADVIES VAN 4 PARAMEDICI EN HERBORIST

De rede van Torquay biedt geen enkele bescherming bij oostenwind en we wijzigen dan ook onze koers richting Starpoint. We besluiten bijgevolg de haven van Plymouth aan te doen. De ganse nacht wordt er gevaren met alleen de zeilen van de fokkemast gehesen. Gedurende de nacht wordt nog proefgevaren tegen wisselende snelheden, en op 29 september loopt de Mercator op machinekracht de haven van Plymouth binnen. Commandant Goor verlaat het schip omstreeks 11.30 u., (9) terwijl we van de gelegenheid gebruik maken om nog wat voorraad in te slaan. Het weer is zeer slecht en de verbindingen met het vasteland moeilijk. Bijgevolg was het onmogelijk een uitstap te maken of een bezoek aan Plymouth te brengen.

De Mercator verlaat de haven van Plymouth op 1 oktober richting het Kanaal. Bij mooi weer zetten we de zeilen uit ondanks een fel golvende zee vanuit zuidwestelijke richting. Het schip stampst hevig. De wind neemt in hevigheid af tijdens de voormiddag, maar het want(10) lijdt erg onder het voortdurend heen en weer slingeren van het schip van bakboord naar stuurboord.(11) We gaan over op motorkracht omstreeks 12.40 u. en zetten koers naar de haven van Cherbourg (Frankrijk), die onze laatste aanlegplaats zal zijn. We bereiken de rede omstreeks 20.35 u., en nadat we diverse manoeuvres hebben uitgevoerd en de loods aan boord hebben genomen, meren we af in de binnenhaven omstreeks 21.30 u. Op zondag 2 oktober kregen de kadetten en de bemanning de gelegenheid de stad te bezoeken. De consul van België kwam ons begroeten en drukte de wens uit ons bij een volgende gelegenheid, wanneer de weersomstandigheden een langer verblijf in de havenstad toelaten, een ontvangst aan te bieden.

Op maandag 3 oktober varen we af met gestrekte zeilen langs Cap Lévi vanuit de haven van Cherbourg. Er staat een lichte wind uit noordelijke richting en we zeilen flink door tot 4.00 u. in de morgen van de volgende dag. Daarna wordt op machinekracht overgegaan.

Het schip vertoont echter tweemaal moeilijkheden bij het overstag gaan.(12) Om 8.30 u., wanneer we ons ter hoogte van Dungeness (Engeland) bevinden, leggen we de motor stil en hijsen opnieuw alle zeilen, met uitzondering van het bramzeil(13). We volgen de Engelse kust en gaan nu meermaals en zonder problemen overstag nabij Goodwin Sands. Vervolgens varen we op windkracht verder langs de Downs, en meren met behulp van de motor omstreeks 17.30 u. af op de rede van Deal. Op 5 oktober varen we vroeg in de morgen op machinekracht af, tot wanneer omstreeks 8.00 u. een westenwind opsteekt. We leggen de machine stil en zetten onze weg verder met gestrekte zeilen. Om 14.45 u. varen we het lichtschip de Wandelaar voorbij. Ondertussen valt de wind, en ter hoogte van Zeebrugge brengen we de motor terug op gang. Omstreeks 16.30 u. bereiken we de rede van Vlissingen. De dagen 6 en 7 oktober worden besteed om de masten te ontdoen van hun zeilen, ze naar beneden te halen, op te vouwen en vervolgens tussendecks op te bergen in de zeilkooi. Alle metalen onderdelen en het koperwerk van het schip worden grondig ge-poetst, terwijl de zijflanken van het schip en het roef opnieuw geschilderd worden. Binnenscheeps krijgt het schoolschip eveneens een grondige reiniging en opfrisbeurt.

Op 7 oktober om 13.00 u. lichten we het anker in Vlissingen met bestemming de rede van Liefkenshoek, waar we toekomen om 18 uur. De volgende dag varen we af om 7.30 u. en komen toe te Antwerpen om 9.30 u. Na het uitvoeren van de gebruikelijke afmeermanoeuvres ligt de Mercator weldra voor anker aan de kaai van het Bonapartedok.”

Commandant Remy Van de Sande

Technisch verslag van de eerste proefvaart

Afgezien van het algemeen reisverslag noteerde commandant Van de Sande reeds onderweg zijn bevindingen inzake de zeevaardigheid van het nieuwe schoolschip, en stuurde ze ter overweging naar de directeur van de toenmalige *Association Maritime Belge* te Antwerpen. In verband met de oefeningen met de dieptepeiler Langevin laat hij weten dat de resultaten uitstekend zijn bij slagzij langs bakboord, doch dat de peilingen langs stuurboord minder nauwkeurig zijn. Deze tekortkoming zou vermoedelijk ontstaan door een afwijking van de uiterst gevoelige geluidsgolven veroorzaakt door de kiel van het schip. Met behulp van de radio-goniometer werd het berekenen van exacte plaatsbepalingen geoefend.

Het handroer werd gebruikt gedurende de ganse tijd dat er met zeilen gevaren werd. De ondervindingen in verband met het zeilwerk werden minder positief beoordeeld. De commandant is van oordeel dat het trapeziumvormig Brigantinezeil(14) moeilijk hanteerbaar is. Het strijken (15) ervan tijdens rukwinden is bijna onmogelijk, wat bij slechte weersomstandigheden een groot ongemak bij de besturing van het schip met zich brengt.

Het Brigantinezeil moet, naar zijn oordeel, in elk geval worden ingekort. Zelfs bij het varen met een beperkt aantal zeilen maakt het schip tijdens windvlagen 9 tot 11° slagzij. De snelheid bedraagt dan 9 mijlen, aldus de kapitein. De Mercator bereikt vlug een flinke vaart bij een normale windsnelheid, doch bij felle wind is het noodzakelijk sommige zeilen te strijken, al naar gelang de weersomstandigheden.

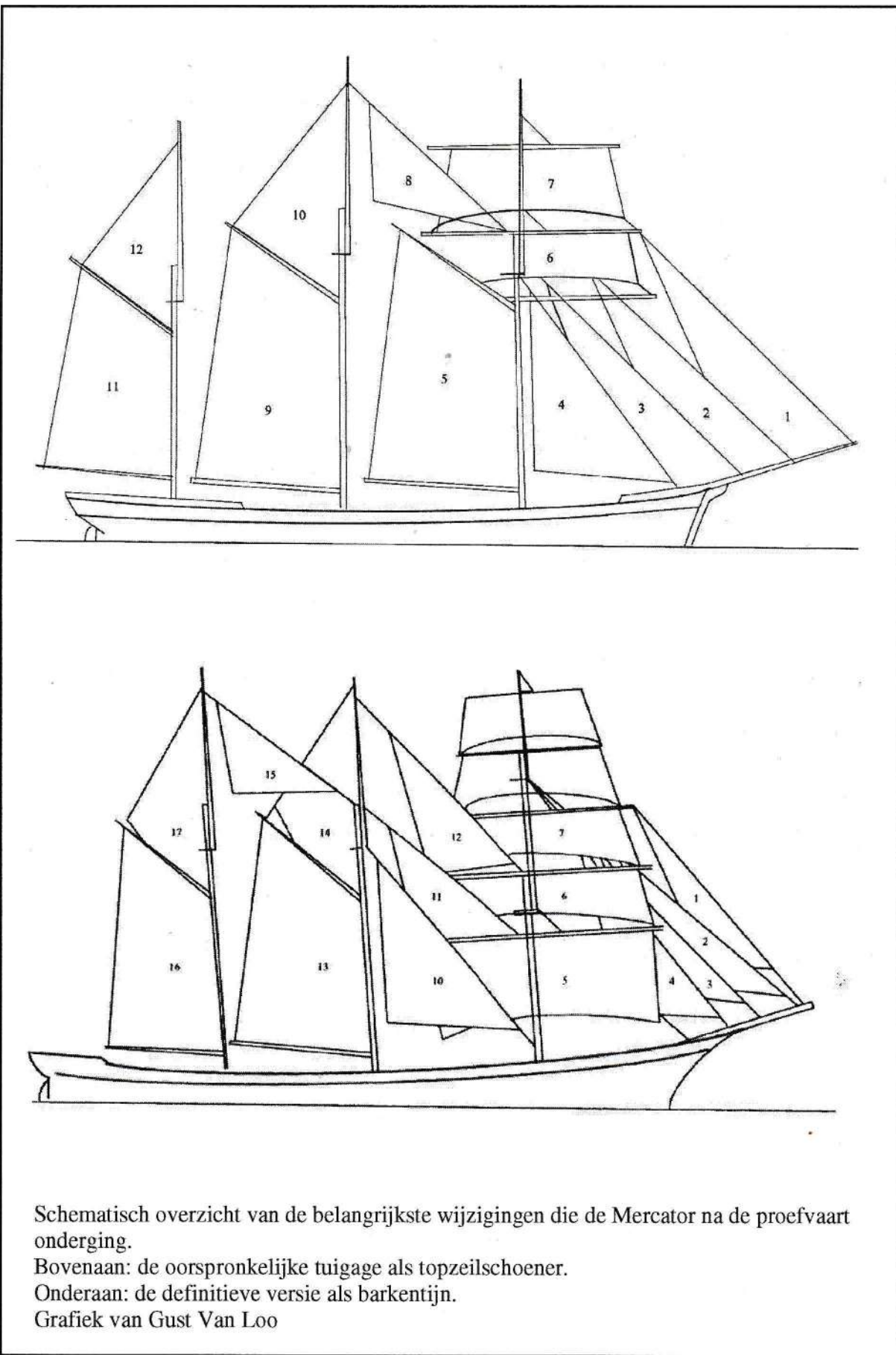
Bijgevolg dienen de hoge masten en het bijbehorend tuigage (de bramzeilen) tot niet veel!

De kapitein signaleert dat, met akkoord van commandant Goor, besloten werd de bezaanmast van zijn dwarsscheepszeilen te ontdoen, wat gezien hun omvang en gewicht een zware karwei betekende voor de bemanning.

De kapitein laat weten dat de koelinstallatie uitstekend werkt en dat de reddingsloepen zonder problemen te water kunnen gelaten worden. Toch maakt hij nogmaals de bemerking dat de behandeling van het zeilwerk op het nieuwe schoolschip niet eenvoudig is en dat de Brigantinezeilen te groot zijn. Ze geven het schip tijdens het varen een de grote heftigheid, wat dan weer te veel wendingen vergt van het roer om het schip bij rukwinden en windvlagen in de hand te houden. De Mercator neigt tot overhellen en maakt dan te vlug slagzij tussen de 10 tot 12°. Een grote voorzichtigheid is aldus geboden.

Ondanks het verlangen om grote snelheden te bereiken, ziet men zich dan verplicht snel zeilen in te halen. Een groot deel van de zeilmanipulaties geschiedt niet zo gemakkelijk. Sommige ringen waarmee de gaffelzeilen aan de mast bevestigd zijn, werden bij de eerste rukwinden reeds losgerukt. De kwaliteit van het hout waaruit de masten vervaardigd zijn, is bedenkelijk kwaliteit. Tot heden valt er nog geen enkele panne te signaleren op de plaatsen die men sedert het vertrek bijzonder in het oog houdt. Ook vermeldt hij dat in het ruim de stookoliereservoirs op verschillende plaatsen lekken. In sommige kajuiten is de luchtverversing onvoldoende, en de leden van de bemanning die erin verblijven beklagen zich over hoofdpijn bij het ontwaken, aldus de commandant.

Besluit

Uit het reisverslag en de technische commentaar blijkt dat de maidentrip van de Mercator alles behalve succesrijk verliep. Buiten een paar technische mankementen bleven vooral de zeilprestaties ondermaats. Voor de wind stampte en rolde het schip heftig van bak- naar stuurboord en omgekeerd. Aan de wind bleek het overstag gaan dan weer niet te willen vloten, en bij dwarse wind maakte de Mercator overdreven slagzij. Bovendien was het grootzeil van de fokkenmast bij hevige wind onvoldoende manipuleerbaar. De diagnose van commandant Van de Sande was vernietigend, maar correct: het nieuwe schoolschip was toplastig. (16) De remedie die hij voorstelde was dan ook ingrijpend :

1. De masten dienden ingekort te worden. Hierdoor werd de slagzij gereduceerd.
2. De fokkenmast werd ontdaan van zijn langsscheeps getuigd schoenerzeil. Bovendien werd het onhandelbare grootfokzeil over twee ra's verdeeld. Hierdoor veranderde de tuigage van de Mercator van een driemaster-topzeilschoener in een driemaster-barkentijn.
3. In het ruim werd extra balast aangebracht.

Deze verbeteringsvoorstellen waren zo ingrijpend dat het schoolschip voor enkele maanden naar een werf in Hoboken diende terug te keren. Bovendien hing er een behoorlijk prijskaartje aan vast. Volgens twee, inderhaast ter consult geroepen, Franse experts dienden zowaar alle masten van het zeilschip vervangen te worden.

Daarbij vergeleken was het voorstel van Van de Sande heel wat haalbaarder. Toch konden enkele "experten" van de *Association Maritime Belge* als echte kapiteins-aan-de-wal het niet nalaten enig voorbehoud te formuleren. Pas nadat commandant Van de Sande hen, tijdens een korte inspectievaart voor de Belgische kust, aan boord uitnodigde zelf eens te proberen overstag te gaan, wierpen ze de handschoen in de ring en werden de aanpassingsvoorstellen zonder verdere discussie uitgevoerd.

Eenmaal terug van de scheepswerf bleken zowel de stabiliteit als de prestaties van het schoolschip behoorlijk verbeterd te zijn. De overdreven slagzij was verdwenen; het overstag gaan verliep vlotjes en het onhandelbare grootfokzeil had plaats gemaakt voor twee, perfect manipuleerbare dwarsgetuigde razeilen.

Het schip bereikte hogere snelheden bij een verhoogde veiligheid. Wanneer de Mercator tijdens de *Tall Ship Races* (tussen 1955 en 1960) meermaals als eerste in zijn klasse de eindstreep overschreed, dan was dat voor een groot deel te danken aan de correcte diagnose en de kordate houding van commandant Remy Van de Sande, kort na de bewogen maidentrip van 1932. (17)

(wordt vervolgd)

Noten

- 1) De Mercator was toen nog een driemaster-topzeilschoener. Alle masten waren langscheeps getuigd (telkens hingen twee asymmetrische zeilen vast aan de mast, de gaffel en de boom waardoor ze - niet dwars - maar net in de vaarrichting stonden). Alleen de voorste of fokkenmast droeg bovendien drie dwarsgetuigde zeilen (de drie symmetrische vierkantzeilen hingen aan ra's die dwars op de vaarrichting stonden).
- 2) De slagzij is de zijwaartse helling die een zeilschip onder invloed van de wind maakt. De inclinometer drukt de slagzij uit in graden.
- 3) De zijwaartse wind wordt via de zeilen niet alleen in een voorwaartse, maar ook in een beperkte dwarse beweging omgezet. Het afdrijven van een zeilschip wordt beïnvloed door de lengte en de diepgang van het schip en door de vorm van de kiel.
- 4) Een rede is een door de natuurlijke gesteldheid min of meer beschutte ankerplaats voor schepen voor of op korte afstand van een kust. Een besloten rede is geheel beschut, een open rede is gedeeltelijk aan wind en golfslag blootgesteld.
- 5) De zeeëngte tussen Helsingor (Denemarken) en Helsingborg (Zweden).
- 6) Remy Van de Sande voerde van 1926 tot 1932 het bevel over het toenmalige Belgische schoolschip L'Avenir, een viermasterbark met een lengte van meer dan 100 m. De *Association Maritime Belge* verkocht dit zeilschip (dat eigenlijk een vrachtschip was) in 1932 aan de Finse reder Erikson. In 1938 verging het met man en muis in de buurt van Vuurland tijdens een eerste reis onder Duitse vlag (met dank aan dr. Georges Van de Sande en kapitein Paul Franck, resp. zoon en schoonzoon van de commandant).
- 7) De zeeëngte tussen Denemarken en Zweden.
- 8) De Belgische Marine bezit nog steeds een vaartuig dat de naam Zinnia draagt.
- 9) Commandant Georges Goor, Nautisch Adviseur van het Zeewezen, vertegenwoordiger van de Minister van Verkeerswezen.
- 10) Het want is het geheel van het staand en lopend tuig. Het staand want bestaat meestal uit stalen kabels (staggen en achterstaggen) die de masten op hun plaats houden. Met het lopend want worden de ra's en de zeilen gehesen en naar de wind gezet. Het zijn deze touwen waaraan de bemanning op het dek trekt
- 11) Stuurboord is de rechterzijde van het schip als men aan boord in de richting van de voorsteven kijkt. De scheepsterm herinnert er nog steeds aan dat het roer zich oorspronkelijk (in onze contreien tot de 12de eeuw) aan deze zijkant bevond. Bakboord is de andere, of linkerzijkant van het schip.
- 12) Een zeilschip 'gaat over stag' wanneer het aan de wind (= tegen de wind in) opkruist of laveert.
- 13) Het hoogste (ook kleinste) vierkantig zeil van (in dit geval) de grootmast. Dit manoeuvre geeft een idee van de zeilkrachten bij een lagere grootmast.
- 14) Het onderste en grootste razeil van de voorste of fokkemast.
- 15) Bij het strijken wordt het zeil naar boven toe opgerold en aan de onderzijde van de ra vast gelegd.
- 16) Toplastig : overgetuigd. In mensentaal : te veel zeiloppervlak voor te weinig romp.
- 17) Met dank aan dr. Jo Vandesande voor de bewerking van deze tekst tijdens mijn afwezigheid

Korte historische schets van het ontstaan van de Ecole Moyenne en het Koninklijk Lyceum en van het mooie nu gerenoveerde schoolgebouw

Monique Devisscher

De geschiedenis van de school start in 1879.

Vanaf 1850 triomfeert het liberalisme: van 1878 tot 1884 heeft België een homogeen liberale regering met Van Humbeeck als minister van Onderwijs. In die periode zijn katholieken en vrijzinnigen in een hevige machtsstrijd gewikkeld. De liberalen maken gebruik van hun meerderheid om een liberale schoolwet te stemmen die de oprichting van Rijksscholen promoot. Ook in Oostende hebben de liberalen de meerderheid gedurende de hele 19de eeuw. Burgemeester Van Iseghem promoot het openbaar onderwijs.

Op dat ogenblik zijn er in Oostende al 3 gratis lagere gemeentescholen: 2 voor jongens en 1 voor meisjes (die tegen 1880 al meer dan 500 leerlingen telt). Daarnaast bestaat ook een betalende lagere school voor jongens. De openbare onderstand bepaalt welke kinderen in aanmerking komen om naar de gratis jongensscholen te gaan.

De stad vindt de tijd rijp om een **betalende lagere gemeentelijke meisjesschool** op te richten: door de welvaart in Oostende neemt immers de middenstand toe en die wensen een afzonderlijke school voor hun dochters.

Ze vinden een locatie op de Groentemarkt waar vroeger het Koninklijk Atheneum was gevestigd. Er wordt ook middelbaar en beroepsonderwijs in het vooruitzicht gesteld. De school moet pluralistisch en kosmopolitisch zijn zoals de stad.

De school opent haar deuren op 6 januari 1880 met een kleuterklas voor jongens en meisjes + een lagere school voor meisjes. De school voldoet duidelijk aan een vraag want er zijn onmiddellijk 107 leerlingen in de lagere school en 33 kleuters (16 jongens en 17 meisjes) ingeschreven.

De katholieken in Oostende zijn niet blij, getuige hiervan de Oostendse kranten "L'Echo d'Ostende" >liberaal en "La feuille d'Ostende" >katholiek. De katholieke kerk weigert in te gaan op de vraag van de stad om een priester aan te stellen voor de lessen godsdienst; hiermee kan ze aantonen dat de scholen goddeloos zijn, "l'école gueuze". In concurrentie richten zij zelf een aantal gratis katholieke scholen op.

Tegen het einde van de 19de eeuw heeft de "Institut de demoiselles" een 200-tal leerlingen in de lagere afdeling en een 50-tal kleuters. Vanaf het 5de leerjaar leren de leerlingen Vlaemsch, Fransch, Engels en Duits.

Of de voertaal het Nederlands is kan ik niet uitmaken. Vanaf 1892 wordt er een 4de graad toegevoegd, "Ecole primaire supérieure" voor leerlingen van 12 tot 15 jaar.

Bij de start van de nieuwe eeuw wensen het schoolbestuur en de gemeente de "Institut des demoiselles" uit te breiden met een middelbare afdeling. Zo start op 24 september 1906 het 1ste en het 2de jaar van de **"Ecole Moyenne pour filles"**.

Om de kosten niet te hoog te laten oplopen wordt de overbodig geworden 4de graad van de lagere school afgeschaft. Het 3de jaar van de Ecole Moyenne start in het schooljaar 1907-1908.

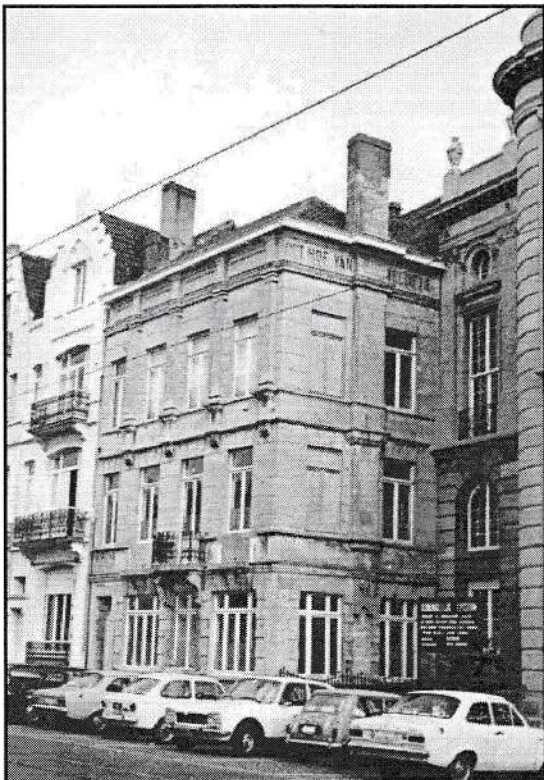
De school vindt een onderkomen voor de 3 klassen in de woning van de directie in de Kerkstraat. De lagere school en de kleuterschool worden de voorbereidende afdeling van de middelbare school. Directrice wordt mevrouw Decloedt en er worden ook 4 regentessen aangesteld. Er is een hevige discussie binnen het stadsbestuur of deze regentessen evenveel moeten worden betaald als de regenten van het Atheneum.

De school wordt bestuurd door een "bureau administratief" waarvan de leden worden verkozen door de gemeenteraad, die voorgezeten wordt door de Schepen van Openbaar Onderwijs, en bestaat uit 3 leden uit de gemeenteraad en 5 leden van buiten de gemeenteraad. Dus duidelijk een gepolitiseerd bestuur.

De school is een betalende school wat betekent dat de ouders maandelijks een financiële bijdrage moeten leveren, in die tijd 4 of 5 frank. Deze schoolkosten laten echter helemaal niet toe om de uitgaven van de school te dekken: de ouders dragen maar 11% bij in de kosten; de gemeente levert 72% van de nodige middelen, de staat komt tussen voor 17%. Het geld gaat voor 87% naar de lonen van de directie en het onderwijzend personeel.

De oudste palmares dateert van het schooljaar 1912-13. Op dat ogenblik telt de middelbare school 31 leerlingen: 15 in het 1ste jaar, 12 in het 2de en 4 in het 3de jaar. Dus niet erg veel.

Toch zoekt de stad al vanaf 1909 naar een **nieuw onderkomen** voor de Ecole Moyenne. Dit past in een grote reorganisatie van de schoolgebouwen van de stad Oostende. Haar oog valt op de huidige locatie tussen de Serruyslaan en de Aartshertoginestraat waar op dat ogenblik de brandweer is gevestigd.

Lyceum in 1974 (?)
Foto Beeldbank Oostende nr. FT B0282

Grafisch Bedrijf
LAMMAING
Wij geven vorm aan uw identiteit.

Industriezone 2
Zandvoordeschorredijkstr., 14
8400 Oostende
T.059 70 71 23
F.059 80 45 79
print@lammaing.com
www.lammaing.com

De wijk is onderkomen en men wil haar saneren. Een tussenstraat - de Rue de Babylone - moet worden gesupprimeerd. De stad vindt het vooral zeer interessant dat er een groot binnenterrein voor de school is. Daardoor kunnen de gronden aan de straatkant zowel in de Serruyslaan, de Aartshertoginestraat als de Poststraat te gelde worden gemaakt. De hoofdingang komt in de Serruyslaan, maar de centrale overheid vindt dat de stad de gronden in de Aartshertoginestraat niet moet verkopen omdat zo een grote speelplaats kan worden gecreëerd en een 2de ingang voor de leerlingen.

In 1910 wordt het ontwerp voor de nieuwbouw toevertrouwd aan de stadsarchitect Achille Raoux die ook de Albertschool ontwerpt. Het schoolgebouw zal 4 klassen hebben voor de kleuters, 10 klassen voor de voorbereidende afdeling en 8 klassen voor de middelbare school + 1 klas voor wetenschappen en 1 voor aardrijkskunde en geschiedenis. Daarnaast een tekenklas, een turnzaal en een salle pour l'enseignement de l'économie domestique (een keuken?). Daarnaast nog een bureau voor de directie, een vergaderzaal voor het personeel en een conciërgerie. De kosten voor de nieuwbouw zullen gespreid worden over de begrotingen van 1913, 1914 en 1915. De afbraak van de oude huizen wordt gestart.

De oorlog komt echter roet in het eten gooien. De bouw kan pas gestart worden na het einde van de oorlog. Bij de start van het schooljaar 1923-24 worden de nieuwe gebouwen in gebruik genomen. Ondertussen is de stad in financiële problemen, het aantal op te richten scholen wordt steeds groter door de invoering van de leerplicht in 1914, ook de lonen voor het onderwijzend personeel worden steeds hoger. De stad stelt de Belgische staat voor om de voorbereidende afdeling en de kleuterafdeling kosteloos te maken: dit betekent dat de staat de lonen zal betalen.

De stad vraagt ook om de Middelbare school over te nemen. De staat stelt duidelijke voorwaarden:

- de lokalen en het materiaal, in goede staat moeten door de stad worden onderhouden;
  - de stad zal jaarlijks 1/3 van de kosten betalen;
  - de staat zal het personeel aanstellen.
- Dit wordt door de stad aanvaard, want het levert haar een jaarlijkse minkost van 100.000 fr op. In 1922-23 wordt de lagere school kosteloos gemaakt

Op 8/12/1923 wordt de **Rijksmiddelbare school** gesticht.

De gebouwen blijven bezit van de stad. Vanaf het schooljaar 1925-26 is er een splitsing in een **Vlaamse en een Franse afdeling**. Dit leren we uit de verslagen van de gemeenteraad. Uit de palmaresen kunnen we echter onmogelijk afleiden welke de Franse en welke de Vlaamse afdelingen zijn. Er wordt aangedrongen op het oprichten van een Franse afdeling omdat de ouders hun kinderen anders naar een andere school sturen. Opvallend is ook de poging tot oprichting van een Latijnse afdeling die echter weinig succes kent en vanaf 1932 opnieuw verdwijnt.

In 1926 is er een ministerieel rondschriven dat in Vlaanderen in de Athenea 2/3 van de lessen in het Nederlands moeten worden gegeven en 1/3 in het Frans. Wat echter met de Middelbare scholen?

In 1932 wordt een wet goedgekeurd dat de taal in Vlaanderen in het lager en middelbaar onderwijs het Nederlands moet zijn. Vanaf het 5de leerjaar mag Frans worden onderwezen, en in het middelbaar moet minstens 4u/week Franse les worden gegeven.

In 1935 beslist het bestuurscollege dat ze niet zullen ingaan op de wet omdat volgens hen het Frans in Oostende veel te belangrijk is, ook voor de werkgelegenheid. De Franse afdeling blijft bestaan, en in de Vlaamse afdeling wordt 6u/week Frans gegeven in de lagere afdeling, 8 u in het 1ste middelbaar, 7u in het 2de middelbaar en 6u in het 3de middelbaar.

Vanaf de invoering van de Franse afdeling kan de school groeien; ook de handelsafdeling - waarschijnlijk ook met een Franse en Vlaamse afdeling - kent veel succes. Enkel gedurende de economische crisis van 1929 tot 1932 vertoont het leerlingen-aantal een dipje.

In 1936 wordt de school te klein en wordt het "Hof van Belofte" bijgehuurd om er nog klassen in onder te brengen.

In 1938 neemt de staat ook de gebouwen over, de stad betaalt nog slechts voor de prijsuitreiking (palmares, prijsboeken).

Na de Tweede Wereldoorlog onderzocht een hervormingscommissie de hervorming van het Onderwijs. Er werd gewezen op het belang van een "meer geschikt onderwijs" voor meisjes. In 1949 werden Koninklijke lycea ingericht als instellingen waar meisjes volledig middelbaar onderwijs kunnen volgen.

Vanaf 1950 werd - nu met succes - een Latijnse afdeling opgericht: 6de en 5de Latijn, 4de Latijn-wiskunde en 4de Latijn-Grieks.

In 1957 was de tijd rijp om de Rijksmiddelbare school om te vormen tot **Koninklijk Lyceum**. Ook een familiale afdeling werd met groot succes ingericht. In 1960 studeerden de eerste meisjes af met een diploma volledig secundair onderwijs. In 80 jaar was dus een grote weg afgelegd. Het aantal leerlingen steeg naar 500 in 1967. Vanaf dat schooljaar konden meisjes alle afdelingen in het Koninklijk Lyceum volgen, niemand kon nog naar het Koninklijk Atheneum.

Dit duurde echter niet lang: '68 kwam er aan met zijn grote maatschappelijke gevolgen: vanaf 1969 werd de **co-educatie en de co-constructie** in het Rijksonderwijs veralgemeend: jongens en meisjes mogen niet meer gescheiden worden in afzonderlijke afdelingen en klassen. Vanaf 1970 kwamen de eerste jongens het Lyceum binnen.

De benaming Koninklijk lyceum verdween opnieuw: het Koninklijk Lyceum werd Koninklijk **Atheneum III** in 1984.

In 1995 vond men 2 Athenea zo dicht bijeen teveel van het goede: directeur Van Quathem leidde zijn leerlingen naar het Koninklijk Atheneum 1. Beide scholen werden gefusioneerd. Maar dit betekende echter niet de ondergang voor het lyceum: actueel is de directeur van het KAI Berlinda Willaert een oud-leerlinge van ...het Koninklijk Lyceum.

Aanvulling redactie

<https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/55468>

Beschrijving

Neoclassicistisch getint breedhuis van drie traveeën met rechts afgeronde hoek naar twee achterin gelegen traveeën waarvoor tuintje met gietijzeren hek; twee bouwlagen met mezzanino onder plat dak. Arduinen plint waarin rechthoekige kelderopeningen; gecementeerd gevelparement met imitatiebanden op begane grond; aflijnende kroonlijst met gecementeerde gootlijst op klossen en tandlijst waarboven bekronende borstwering met postamenten waarop siervazen. Begane grond met rondboogvensters op natuurstenen borstwering met festoenen; bovenverdieping met gecanneleerde Ionische pilasters waartussen rechthoekige deurenvensters in geriemde omlijsting en onder rechte kroonlijst waarboven ovalen oculus; fraaie gietijzeren borstweringen; behouden houtwerk met kleine roedeverdeling. Rechthoekige vleugel deur, deels beglaasd en met gestileerde gietijzeren hekjes.

Meer in: FARASYN D., Merkwaardige gebouwen te Oostende. Van gevang tot Koninklijk Lyceum, in De Plate, jg. 6, 1977, nr. 9, p. 11-13.

Schrijf mee het verhaal van de stad Oostende **Gezocht: stadserfhoeders!**

Ben je trots op het erfgoed van de stad Oostende? Wil je dit enthousiasme delen met andere Oostendenaars? Wil je graag op zoek naar de roots van de stad en een uniek verhaal van de stad in beeld brengen of op papier zetten? Wil je meehelpen om Oostende toeristisch te ontwikkelen? Dan is het vormingstraject tot stadserfhoeder wellicht iets voor jou!

Onder de naam 'Oostende Omhelsd' organiseert VormingPlus Oostende-Westhoek i.s.m. de vzw Dement Oostende van 8 november 2012 tot eind juni 2013 een opleiding tot 'stadserfhoeder'. Tijdens de opleiding krijg je informatie over het belang van erfgoed en leer je de kneepjes van degelijk bronnenonderzoek. Verder oefen je praktische vaardigheden zoals interviewtechnieken, fotografie of creatief schrijven. Onze lesgevers zijn stuk voor stuk experts in hun vak.

Daarna diep je alleen of samen met andere deelnemers een erfgoedthema uit. Dit kan gaan van klassiekers als het Oostende van Koning Leopold II, over het maritieme erfgoed van de stad tot de verhalen van beroemde figuren die ooit in de Stad-aan-Zee woonden of verbleven. Dit thema werk je uit tot een mooi eindproduct, dat op zijn beurt misschien wel kan dienen als basismateriaal voor een nieuw toeristisch product van Toerisme Oostende, Westtoer of voor een initiatief van de Dienst Cultuur. Op die manier help je mee om Oostende verder uit te bouwen tot een boeiende stad om te bezoeken. Na het vormingstraject tot 'stadserfhoeder' krijg je bovendien een overzicht van alle erfgoedorganisaties in Oostende. Wie weet kun je er straks als vrijwilliger je pas verworven kennis verder benutten?

Trekker van het project 'Oostende Omhelsd' is de vzw Dement Oostende, met de steun van Toerisme Vlaanderen, Toerisme Oostende en de Dienst Cultuur.

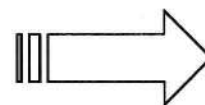
Opleidingsprogramma Stadserfhoeder

Algemeen vormend luik (2012)

- 1 inleidende sessie (donderdag 8/11)
- 5 algemeen vormende sessies (met o.a. informatie over bronnenonderzoek en daarna inzoomen op specifieke erfgoedthema's) (op donderdagen 15/11, 22/11, 29/11, 6/12 en 13/12, telkens van 19.00 u tot 22.00 u)
Op bezoek bij twee erfgoedorganisaties. Op zaterdag 15/12 van 10.00 u tot 12.00 u en op donderdag 20/12 van 19u tot 22 u.

Kennismaking met methodieken in het erfgoedonderzoek + Uitwerken van individueel of groepsproject (2013)

- Interviewtechnieken op donderdagen 17/1 en 24/1, telkens van 19.00 u tot 22.00 u.
- Fotografietechnieken op donderdagen 31/1 en 7/2, telkens van 19.00 u tot 22.00 u.
- Schrijftechnieken op donderdag 7/3 en dinsdagen 16/4 en 23/2, telkens v 19.00 u tot 22.00 u.
- Terugkomdagen voorzien op donderdag 28/2 en donderdag 16/5

(vervolg)

Gezocht: stadserfhoeders!

Tussen de sessies door is er voldoende tijd voorzien om verder te werken aan het individueel of groepsproject

Afronding project = voorstelling van het persoonlijke project (juni 2013)

Verdere praktische informatie

De sessies gaan door in het VormingPlushuis, Jozef II straat 4 in Oostende.
Kostprijs is €50 voor het hele traject.

U kan zich inschrijven op tel.
058/31.14.94, 059/50.39.52,
email info@vormingplusow.be
of online via onze website
www.vormingplusow.be

Inschrijven kan ten
laatste tegen 26/10/2012.

**PRINTEN – PLOTTEN
KOPIEREN – DIGITALISEREN
INBINDEN – LAMINEREN
KANTOORARTIKELEN
STEMPELS – GRAVEERPLATEN**

REPRODUX

Heilig Hartlaan 13
8400 OOSTENDE
Tel. 059/70.16.12
Fax 059/80.66.57
e-mail: reprodux@telenet.be
www.reprodux.be

ZEEVIS GROOT- & KLEINHANDEL

Van Haudt Patrick - Van De Wynckel Christa

Vismijn 107

8400 Oostende

T vismijn 059 32 19 95

F 059 33 19 95

OPENINGSUREN:

ma-di-wo: 8u - 16u

do: 8u - 13u

vrij: 8u - 16u

za: 8u - 13u

zo: sluitingsdag

